УДК 378.011.33 (477-87)
Педагогіка вищої школи

ВИКОРИСТАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ В ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ

Процик Г. М.
аспірантка кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
вул. М. Кривоноса, 2, Тернопіль, Україна
orcid.org/ 0000-0003-0928-636X
anya_protsik@ukr.net

Анотація. Проаналізовано структуру систем вищої освіти США, Польщі, Німеччини, Франції, Італії, Іспанії та Англії. З'ясовано, що в кожній країні система вищої освіти різноманітна, унікальна, зі своїми особливостями щодо організації навчального процесу. Наголошено, що незважаючи на значні здобутки, інноваційні підходи та сучасні освітні методики, які використовують прогресивні зарубіжні країни, важливим є те, щоб інтеграційні освітні процеси України в світову систему вищої освіти відбувалися зі збереженням досягнень і традицій української вищої школи. Проаналізовано зарубіжний досвід у контексті розвитку творчих здібностей студентів, їх пізнавальної активності, самостійності та ініціативності. Зосереджено увагу на компаративістиці. Визначено, що основною ціллю порівняльної педагогіки є співставлення систем освіти двох країн задля виявлення спільного та відмінного в освітніх процесах, розуміння закономірностей і тенденцій розвитку. Зауважено, що при проведенні традиційного уроку більшу його частину вчитель пояснює, ілюструє матеріал і дуже мало часу приділяє активізації пізнавальної діяльності, наслідком чого є низький розвиток самостійного мислення, боязнь учня виходити за межі правил задля пошуку нестандартного вирішення проблеми.

Акцентовано увагу на тому, що однією з альтернатив традиційному уроку є метод проєктів. Охарактеризовано методи навчання, які спрямовані на активізацію діяльності школярів: дослідницькі методи, евристичні методи, контекстне навчання, метод запитань, квест технології та ін.. Проведено дослідження та обгрунтовано його результати щодо досвіду зарубіжних країн з підготовки студентів педагогічних і філологічних спеціальностей. Акцентовано увагу на реалізації головної мети – стандартизації підходів до організації процесу навчання та функціонування вищої школи. Наголошено на необхідності якісної підготовки вчителів, розвитку їх пізнавальної активності, креативності, мобільності, самоосвіті, безперервній освіті. Констатовано, що професіоналізм педагога є невід'ємною складовою успіху навчального процесу.

Ключові слова: пізнавальна активність, зарубіжний досвід, компаративістика, методи навчання, система освіти, Болонський процес, світові тенденції в галузі освіти, професіоналізм педагога.

USE OF FOREIGN EXPERIENCE IN THE PROCESS OF STUDENTS' COGNITIVE ACTIVITY DEVELOPMENT

Protsyk H. M.

PhD student at the Department of Pedagogy and Educational Management

Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University

Maksyma Kryvonosa Str., 2, Ternopil, Ukraine

orcid.org/ 0000-0003-0928-636X

anya_protsik@ukr.net

Abstract. The structure of higher education systems in the USA, Poland, Germany, France, Italy, Spain and England is analyzed. It is emphasized that in each country the system of higher education is diverse, unique, with its own peculiarities in the organization of educational process. It is noticed that despite significant achievements, innovative approaches and modern educational methods used by progressive foreign countries, it is important that Ukraine's educational integration

processes into the world system of higher education proceed with preserving the achievements and traditions of Ukrainian higher education. The experience of foreign countries in the development of creative abilities of students, their cognitive activity, independence and initiative is analyzed. The attention is focus on comparative studies. It is determined that the main purpose of comparative pedagogy is to compare the educational systems of two countries in order to identify common and different in educational processes, understanding the patterns and trends. It is noted that during the "traditional" lesson most of the time teacher explains, illustrates the material and very little time is devoted to active cognitive activity, the result is low development of independent thinking, students' fear of going beyond the rules to find a non-standard solution. It is emphasis that one of the alternatives to the traditional lesson is project method. In addition, it is said that there are many teaching methods aimed to activate students: research methods, heuristic methods, contextual learning, question method, quest technologies, etc. It is shown the results of our own research of foreign countries experience for the students training of pedagogical and philological specialties. Emphasized on the implementation of the main goal - standardization of approaches to the organization of the learning process and the functioning of higher education. Noticed on the need of quality teacher training, development of their cognitive activity, creativity, mobility, self-education, continuing education. It is stated that the professionalism of the teacher is an integral part of the success of the educational process.

Key words: cognitive activity, foreign experience, comparative studies, teaching methods, education system, Bologna process, world tendencies in the field of education, teacher professionalism.

Постановка проблеми. Одним із принципів державної політики в освітній галузі України, згідно з законом «Про вищу освіту», є інтеграція в світовий і європейський освітній простір. Саме підвищення якості освіти, конкурентоспроможність вітчизняної освіти й науки на міжнародному ринку праці та освітніх послуг є головними завданнями та викликами часу.

Важливо усвідомлювати, що для підвищення рівня якості вітчизняної освіти варто опиратися на соціальні й історичні надбання та розуміти, які чинники минулого відіграють роль у процесі формування потреб майбутнього. Ключовою цінністю сьогодення вважається не лише думка про майбутнє, а й знання та пошана до спадщини минулого.

Проблема формування творчих здібностей, креативності є предметом дослідження багатьох наук: педагогіки, психології, філософії, наукознавства тощо. Цінними є наукові розвідки відомих психологів Л. Занкова, В. Оконь, С. Рубінштейна та педагогів І. Лернера, В. Лозової, О. Пєхота.

Зауважимо, що вітчизняні дослідники ґрунтовно вивчали зарубіжний освітній досвід: нові освітні технології та стратегії професійного розвитку вчителів Польщі досліджували І. Андрощук, Ф. Андрушкевич, Є. Громов; розвиток вищих педагогічних шкіл, теорію та методику освіти в Польщі вивчали К. Біницька, Л. Пелех,; особливості вищої освіти в Німеччині, досвід забезпечення якості освіти та її реформування – В. Бойко, С. Благініна, О. Васюк, Н. Пономаренко; формуванням дослідницьких умінь майбутнього вчителя в університетах Великої Британії, громадянського виховання старшокласників зацікавилися М. Гурій, І. Попович; специфіку освіти в Франції простежували А. Вахабова, Б. Вульфсон; аналіз дидактичних думок в США, інноваційних технологій здійснювали Г. Дмитриев, М. Краснянський, У. Перхалюк. В економічно розвинених зарубіжних країнах одним із пріоритетних напрямків розвитку суспільства є професійна підготовка майбутніх педагогів.

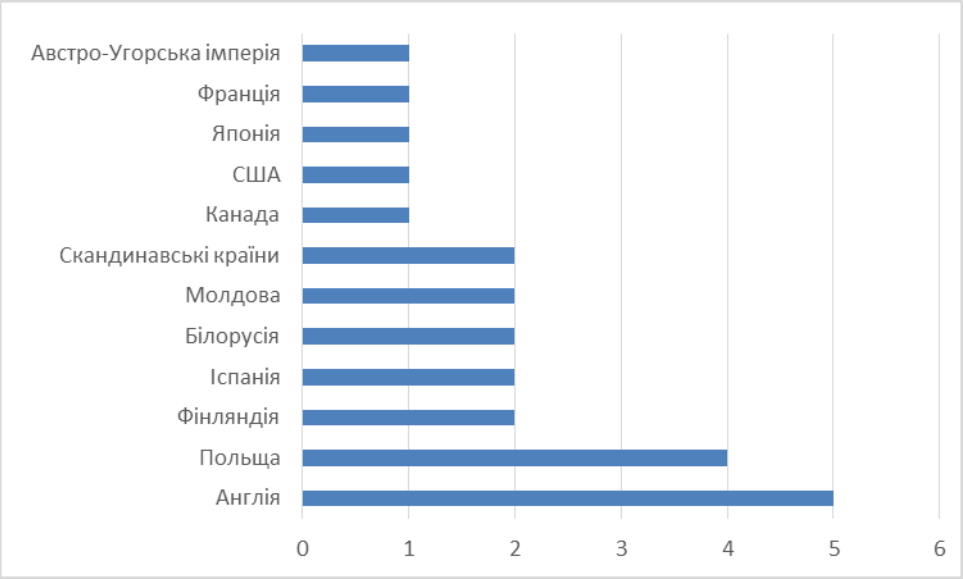
Мета статті – з’ясувати можливості використання зарубіжного педагогічного досвіду для розвитку пізнавальної активності студентів на основі аналізу літератури та наукових розвідок з компаративної педагогіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Освіта є однією з найскладніших систем, оскільки пов’язана з духовними та матеріальними цінностями як минулого так і сьогодення.

Сучасні тенденції розвитку освітньої галузі спрямовані на: професійну освіту, освіту впродовж життя, реалізацію полікультурних освітніх напрямів, які націлені на подальший науковий пошук та активізацію міжнародної співпраці.

Із метою ґрунтовнішого дослідження досвіду зарубіжних країн щодо підготовки студентів педагогічних та філологічних спеціальностей, нами було опитано 16 експертів – викладачів закладів вищої освіти, серед яких доктори наук у галузі педагогіки Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича, Черкаського національного університету імені Б. Хмельницького та Тернопільського національного економічного університету. Дослідження проводилося у 2019 році. Респондентам було запропоноване питання: «Досвід яких зарубіжних країн із питань підготовки філологів заслуговує на особливу увагу?»

Таблиця 1. Досвід зарубіжних країн щодо підготовки філологів

Аналізуючи отримані дані (табл.1) бачимо, що за частотою згадуваності найбільшу кількість балів отримала – Англія (5 балів), наступна позиція – Польща (4 бали) і третє місце посідають країни – Іспанія, Білорусія, Молдова та Скандинавські країни (2 бали).

Велика Британія завжди перебувала у полі зору вітчизняних педагогів-дослідників, адже розвиток освіти в цій країні відповідає світовим тенденціям: демократизації, гуманізації, інформатизації, глобалізації, функціонування

неперервної освіти. Відомий англійський педагог Джон Локк досліджував теорію виховання. У своїй праці "Думки про виховання" він описує особливості виховання джентльмена – людини, що впевнена в собі, яка поєднує освіченість із діловими якостями, витонченість манер із твердістю моральних переконань.

Польська система освіти пройшла складний шлях реформування, трансформацій і модернізацій. Сьогодні ця країна є однією з найуспішніших держав у галузі освіти. Серед кращих здобутків польської освітньої системи можна виокремити: високі стандарти навчання, сучасні європейські програми навчання, доступність та інноваційність.

Польський педагог-новатор, автор праць із теорії та практики виховання Януш Корчак відстоював права дітей, підкреслював необхідність діалогу з ними. Учений був прихильником емансипації дитини, акцентував увагу на самостановленні та пошані до прав вихованця. Основні принципи виховної системи педагога Я. Корчака викладені в його книзі «Як любити дітей».

Освіта у скандинавських країнах перебуває в постійному динамічному розвитку, що спрямований на збереження соціальної складової, на її удосконалення відповідно до трансформаційних потреб людини й суспільства.

Так система освіти Данії, Швеції та Норвегії є соціально-педагогічними системами, здатними до самоорганізації та обміну інформацією з навколишнім середовищем. Вони мають специфічні функції й складну структуру з різноманітними елементами і зв’язками та спрямовані на задоволення соціальних, професійних, особистісних потреб людей, суспільства та держави.

Структура системи вищої освіти у кожній країні різноманітна, унікальна, зі своїми особливостями в організації навчального процесу. Світова тенденція до глобалізації породжує конкуренцію між державами, яка проявляється не лише в економічній, а й інших сферах діяльності. Не вийнятком є освіта. Це, в свою чергу, вимагає прогресивного розвитку усіх галузей відповідно вимогам часу, щоб стати конкурентоспроможною країною, бути в світовому співтоваристві.

Ключовим завданням вітчизняної освіти є формування такої оптимальної системи, яка б містила в собі новітні та ефективні досягнення кращих практик зарубіжних країн не нехтуючи при цьому соціальними, релігійними, культурними особливостями своєї держави. Сьогодні значна увага приділяється інформатизації суспільства, що характеризується не тільки розвитком комп'ютерних технологій та широким їх використанням, а й способами створення та поширення знань.

Основним завданням порівняльної педагогіки є співставлення систем освіти різних країн задля виявлення спільного та відмінного, розуміння закономірностей та тенденцій розвитку, усвідомлення можливості імплементації зарубіжного досвіду у заклади вищої освіти (ЗВО) України.

Порівняльна педагогіка (компаративістика) функціонує в тандемі з такими науками як історія, соціологія, економіка, політологія, завдяки чому педагоги-компаративісти досліджують спільні та відмінні характеристики, тенденції розвитку, виявляють специфічні риси в освітньому процесі тої чи іншої країни.

Учена Є. П. Голобородько підкреслює, що суттєвим завданням компаративної педагогіки є підготовка людини, спроможної будувати гнучкі стосунки з іншими людьми, легко входити в освітній простір, орієнтуватися у специфіці різних культур та отримувати освіту в інших країнах [1, с. 22]. Очевидно, що процес наближення до зарубіжної культури та освіти є нелегким завданням, адже кожна країна певною мірою вносить елементи власного світосприйняття, культурних цінностей та освітніх орієнтирів у вітчизняний освітній простір.

Науковець І. Т. Хайруллін пише про те, що істину сприйняття й освіти легше пізнати в співставленні різних педагогічних систем, досвіду минулого та сучасного, а отже порівняльна педагогіка – це галузь педагогічної науки, яка вивчає у співвідношенні стан, закономірності та тенденції розвитку педагогічної теорії і практики в різних країнах світу [5, с. 3].

Відома науковиця сучасності Чепіль М. М., досліджуючи освітні системи вищих зарубіжних шкіл, зазначає, що існує диференціація між структурою «континентального європейського» ступеня з досить довгим академічно інтегрованим навчанням та структурою «англо-американського» університетського ступеня з коротшим за тривалістю навчанням [7, с. 29].

Розкриваючи тему системи вищої освіти Великобританії та Німеччини авторка пише, що близько ста років система вищої освіти Великобританії має бінарну структуру, де поряд із традиційним університетським сектором функціонує окремий сектор неуніверситетської вищої освіти [7, с. 30]. Навчальні заклади мають значну автономію щодо вибору курсів, програм, методів навчання. Система освіти Німеччини, як пише дослідниця, переживає епоху змін. Це одна з перших європейських країн, яка підписала Болонську декларацію про створення єдиного загальноєвропейського освітнього простору. Відповідно до цього документа, країни-учасники впроваджують у свої ЗВО схожі за змістом навчальні програми; уніфіковуються дипломи, що полегшує їх визнання в інших країнах та надає можливість студентам брати участь у міжнародних університетських програмах (Еразмус + та ін.).

М. Чепіль у своїй науковій розвідці не оминула систему вищої освіти Італії та Іспанії. Аналізуючи освіту Італії, дослідниця акцентує увагу на винятково малій швидкості змін в освітній системі. Зауважує, що приналежність країни до Європейського Союзу спонукала державу наблизитися до освітніх стандартів Європейського зразка [7, с. 38]. Щодо системи вищої освіти Іспанії, то вона відзначається значною однорідністю, оскільки більше ніж 90% студентів навчаються в університетах за переважно класичною програмою навчання.

Досліджує авторка і систему вищої освіти Польщі та Франції. Учена зауважує, що Польща активно застосовує болонські норми та стандарти – запровадила двохступеневу систему освіти (бакалавр та магістр). Система освіти в Польщі функціонує відповідно до норм загальноєвропейської системи кредитів ECTS, що обумовлює кредитно-модульну організацію навчального

процесу [7, с. 45]. Дипломи польських ЗВО визнаються у всіх країнах Європи та в більшості країн світу, що дає можливість працевлаштування за спеціальністю без додаткового підтвердження диплома. Студенти активно беруть участь у програмах обміну, стажування, практики, що є однією з переваг вищої освіти Польщі.

Вивчаючи освітню сферу Франції, науковиця зазначає, що головною особливістю сучасної системи освіти країни є перевага державних навчальних закладів, а також безкоштовне навчання, в тому числі і для іноземців.

М. Чепіль акцентує увагу на тому, що французька система освіти має чітко виражену національну специфіку, яка виявляється у власній системі дипломів та вчених ступенів, специфічному розподілі навчальних циклів.

Використання зарубіжного досвіду є надзвичайно важливим для освіти України в зв'язку з прийнятим рішенням про приєднання нашої держави до Болонського процесу та підписання декларації, що відбулося в 2005 році. Головна мета участі – стандартизація підходів до організації процесу навчання та функціонування вищої школи.

Розглянемо головні принципи навчального процесу згідно Болонської Декларації. До них відносяться:

- введення двоциклового навчання: додипломного та післядипломного;
- запровадження системи кредитів за типом ECTS;
- контроль якості освіти;
- розширення мобільності студентів і викладацького складу;
- забезпечення працевлаштування випускників;
- забезпечення привабливості європейської системи освіти [11].

Розглядаючи особливості формування сучасної системи вищої освіти України зауважимо, що освітня політика ґрунтується на принципах демократії та гуманізму, головною метою якої є досягнення сучасного світового рівня, покращення змісту, форм та методів навчання.

В процесі проведення традиційного уроку більшу його частину вчитель пояснює, запитує по темі, ілюструє матеріал і дуже мало часу приділяє

розвитку активної пізнавальної діяльності. Наслідком такого навчання може бути: низький розвиток самостійного мислення, стереотипне мислення, боязнь учня виходити за межі правил задля пошуку нестандартного вирішення проблем.

Педагог А. Хуторський, досліджуючи в своїх працях методи навчання, їх класифікацію, правильність вибору, акцентує увагу на важливому принципі для творчого вчителя: «Все що хочеш сказати учням, спочатку запитай у них» [4,с. 392]. Запропонована педагогом сентенція є виправданою, адже питання, поставлені здобувачам освіти перед подачею нового матеріалу, допомагають визначити рівень обізнаності учнів із даної теми, зацікавленість нею, і саме головне – активізувати мислиннєві процеси, скоротити час для викладу вже відомої слухачам інформації.

Варто зазначити, що як і будь-який метод навчання, метод запитань недоцільно використовувати на кожному уроці чи на заняттях, на яких вивчається новий матеріал. Методів навчання, спрямованих на активізацію суб'єктів освітнього процесу, існує чимала кількість. Заслуговують на увагу: метод проєктів, метод запитань, квест-технології, інтелект-карти, кейс-технології, контекстне навчання, дослідницькі методи, евристичні методи.

Для вчителя важливо пам'ятати, що використання активних методів навчання впродовж тривалого часу або при вивченні кожної нової теми є невиправданим, оскільки для того, щоб опрацювати матеріал комплексно й системно є необхідність і в проведенні традиційного уроку, основні етапи якого полягають у поясненні та закріпленні навчального матеріалу.

Кожен урок повинен бути інформативним, послідовним задля формування в учнів логічних зв'язків між новими темами та вивченими раніше. Вибір методів навчання залежить від того, чи вивчається нова тема, що не пов'язана з попередньою й потребує детальнішого опису, аналізу з боку вчителя; чи тема опосередковано дублює пройдений матеріал. Раціональним у цьому випадку буде вибір дослідницького методу чи проблемного.

У зв’язку з впровадженням концепції студентоцентрованого навчання, особистісно зорієнтовані методи набувають популярності, будучи ефективним доповненням до інших педагогічних технологій.

Однією з альтернатив традиційному уроку є метод проєктів, який вдало почали застосовувати в освітньому процесі радянські педагоги у 20-х роках XX ст. На той час згаданий метод вважався універсальним для навчального процесу. Систематичне засвоєння знань на уроці під керівництвом вчителя змінювалося роботою над виконанням проєктів. Але такий підхід вплинув на зниження рівня підготовки здобувачів освіти. Спосіб універсалізації методу проєктів був засуджений тодішньою владою і в подальшому не використовувався [10, с. 488].

Ідею проєктних технологій у навчанні досліджували відомі педагоги та психологи: Б. Ананьєв, Г. Ващенко, І. Іванов, А. Макаренко, В. Сухомлинський та ін.

Учена М. М. Чепіль зазначає, що з плином часу ідея методу проєктів зазнала змін: зростає його популярність та кількість наукових підходів до його тлумачення. Дослідниця відмічає, що основними вимогами до застосування методу проєктів у сучасному освітньому середовищі є: наявність освітньої проблеми, дослідницький характер пошуку, структурування діяльності, самодіяльний характер активності, педагогічна цінність [6, с. 87]. Констатовано, що метод проєктів слугує засобом активізації пізнавальної діяльності, розвитку творчого мислення, розкриття особистісних рис характеру.

Використовуючи метод проєктів, учителю необхідно враховувати інтереси учнів та пам'ятати, що основна опора повинна бути на предмет, на навчання.

Головною метою використання проєктної технології є оптимальне створення умов для самостійного навчання, самореалізації, ініціативності учнів. Метод проєктів повинен носити дослідницький характер та бути зорієнтованим на здобуття практичного результату. Може використовуватися як у рамках одного предмету, так і мати міждисциплінарний характер.

Важливим при використанні проєктної технології є мотивація учнів до діяльності, налаштованість на результат, чітке планування етапів реалізації, суб'єктно-суб'єктні відносини (вчитель виступає в ролі порадника, спостерігача). Роль наставника є непомітною, однак підготовка до такого виду заняття є скрупульозною: продумати тему, мету, окреслити цілі та завдання, етапи проведення проєкту, визначити кінцеву мету та вихідний продукт праці.

Для того, щоб проєкт був успішно реалізованим, вчитель аналізує всі «за» і «проти» цього методу. Такого виду заняття не варто використовувати на кожному уроці чи при засвоєнні нової теми, а застосовувати як елемент на певному етапі вивчення предмету. Отже, зазначений метод має переваги та недоліки, які вчитель має враховувати, впроваджуючи його в навчальний процес.

Вважаючи метод проєктів засобом активізації пізнавальної діяльності, необхідно розуміти дефініції «пізнавальна діяльність», «пізнавальна активність» та «пізнавальна самостійність». Пізнавальна активність та пізнавальна самостійність є якісними характеристиками пізнавальної діяльності, вони взаємозумовлені, взаємопов'язані але не тотожні [10, с. 680].

Активність – спосіб сприймання, поведінкова реакція на нові знання. Пізнавальна активність супроводжує будь-яку самостійну дію. Пізнавальна самостійність виявляється в здатності висловлювати власну думку, незалежно від думки інших, критичності розуму, готовності до пошукової роботи.

Самостійна дія людини, як зазначають психологи, розпочинається з виникнення потреби, прагнення до діяльності [10, с. 680]. Пізнавальна самостійність співвідноситься з розвитком особистості в цілому, її потребами та світоглядом.

Говорячи про світові тенденції в галузі освіти, професіоналізм педагогів є у числі пріоритетних напрямків функціонування та розвитку освіти. Саме тому значну увагу варто приділяти питанням підготовки вчителів, розвитку їх пізнавальної активності, креативності, мобільності, проблемам педагогічної діяльності, самоосвіті, безперервній освіті та ін..

Сучасному закладу вищої освіти потрібен викладач – особистість, що розуміє своє професійне призначення, готова до постійних змін, вдосконалення знань, умінь та навичок, необхідних для ефективної організації навчального процесу.

Як зазначають ряд учених, (Л. Ліма, С. Стоунз та ін.) сфера вищої освіти за своїм складом і якістю педагогічного корпусу сьогодні не відповідає принципам високого професіоналізму й динамічності, вказуючи на те, що функціональна неграмотність викладачів ЗВО є головною причиною непрофесіоналізму студентів [9, с. 168].

Важливою умовою ефективної підготовки фахівця, професіонала своєї справи є розвиток його пізнавальної активності, творчих задатків, креативного мислення засобами сучасних технологій.

Питання розвитку творчих здібностей студентів медичного профілю в університетах Великої Британії та США розглядає у своїй праці дослідниця Тетяна Горпініч [2]. Науковиця зазначає, що в Україні використовується інформаційна модель навчання студентів, яка спрямована на сприйняття інформації, її переробку та демонстрацію засвоєного. Такий спосіб сприяє розвитку пасивної ролі студента і практично не є зорієнтований на розвиток творчих здібностей та креативного мислення. Шукаючи шляхи запобігання цієї проблеми при підготовці фахівців медичного профілю авторка аналізує досвід освітніх систем Великої Британії та США.

На думку Т. Горпініч, у Великій Британії формування творчих здібностей студентів-медиків відбувається на тлі впровадження партнерських взаємин між викладачем і студентом, при стимулюванні самостійної діяльності. У цій країні прослідковується тенденція ступеневої освіти, при якій координується процес навчання на всіх ланках: початковій, середній та вищій.

У системі освіти Британії суттєве місце займають заняття із застосуванням диспутів та дискусій, які сприяють формуванню вміння аргументувати, слухати інших, розвитку наукового мислення. У британській освіті заслуговує на увагу тьюторський метод, який передбачає регулярні

групові заняття студентів (1-2 особи) із викладачем (тьютором). Кожен студент офіційно закріплений за тьютором, котрий контролює успішність здобувача освіти та його формування як майбутнього фахівця.

Велике значення у розвитку творчих здібностей приділяється самостійній роботі студентів. Ця діяльність є ретельно спланованою. Однією із домінуючих форм такого виду роботи є опрацювання джерел у бібліотеці. Серед найперспективніших шляхів формування творчих здібностей студентів визначено перехід до міждисциплінарних курсів та міждисциплінарних комплексних досліджень, а також інтенсифікація застосування проблемного підходу у процесі навчання [2, с. 134].

У загальнодержавній політиці США чільне місце посідає розвиток інтелектуально-творчих здібностей молоді. Співпрацюючи з найкращими університетами світу, американські ЗВО мають можливість навчати та стажувати своїх студентів, забезпечуючи безперервний обмін досвідом і знаннями в різних галузях. Формування творчого підходу до роботи та розвитку реалізовується передусім через підтримку прагнення студента ретельно вивчати обрану тему, заохочення до виконання складних завдань, формування гнучкості розуму та пластичності.

Авторка звертає увагу на так звану «піраміду навчання», якої дотримуються чимало американських ЗВО. Відповідно до цієї піраміди, ефективність засвоєння матеріалу залежить від методу організації навчання, при якому час, відведений на лекції, становить – 5% від загальної тривалості курсу, самостійне читання – 10%, аудіо, відео навчання – 20%, демонстраційний показ матеріалу – 30%, обговорення та дискусії у малих групах – 50%, практика в процесі діяльності – 75%, колективне навчання інших – 90% [2, с. 136].

Підсумовуючи, дослідниця структурує здобутки системи вищої освіти Великої Британії та США. Для формування творчої особистості студента необхідними є:

- надання можливості вивчати предмети за вибором, брати участь у різноманітних програмах та грантах;
- застосування методів навчання, які активізують, мотивують до пізнання та творчості;
- широкий вибір темпів, методів, цілей, вимог навчання;
- застосування технології індивідуального навчання;
- використання передових досягнень освіти, науки й техніки, залучення інвестицій в освітню сферу [2, с. 137].

Дослідженням евристичного навчального діалогу в зарубіжній та вітчизняній педагогічній науці займалася Л. Крівшенко [3]. Авторка акцентує увагу на доцільності застосування діалогу в навчанні, підкреслюючи те, що сучасна освіта сьогодні залишається переважно монологічною та набуває авторитарного характеру.

На думку Л. Крівшенко, проведення евристичного навчального діалогу потребує від учителя не тільки ретельної теоретичної та практичної підготовки, а й постійного самовдосконалення, розвитку особистої допитливості.

Науковиця вдається до досвіду основоположника евристичної бесіди – Сократа, який організовував свою діяльність так, що орієнтація учнів була не на одержання відповідей, а на пошук та аналіз запитань, які неодмінно приводили до створення освітнього продукту.

Л. Крівшенко стверджує, що в американській школі діалог розглядається як ключовий фактор навчання, котрий трансформує монологічно-відтворювальний процес навчання в пізнавально-творчий [3, с. 23]. Для того, щоб діалог був продуктивним та успішним, він повинен будуватися на засадах поваги, довіри, взаєморозуміння.

Різновидом сучасного діалогового навчання можна вважати спроби відродження евристичного (сократівського) діалогу в освітніх практиках, який набуває поширення у системах освіти Америки та Європи. Цей метод дає можливість провести опитування усіх учасників навчального процесу,

зрозуміти педагогу, наскільки творчо мислять студенти, підбирати завдання відповідної складності, визначати обсяг нової інформації.

Також авторка стверджує, що інтерактивні технології дають можливість студентам опанувати знаннями на більш доступному рівні, правильно й доказово висловлювати свої думки, сприймати альтернативні думки, слухати опонентів, шукати компроміси та уникати конфліктів, спільно вирішувати проблеми та ін. [3, с. 25].

Діалог у навчально-виховному процесі є важливим способом гуманізації навчання, засобом організації суб'єктно-суб'єктної взаємодії. Мислення на уроці з'являється тоді, коли є інтерес до теми та необхідність відповідати на запитання.

Підсумовуючи, дослідниця стверджує, що у зарубіжній та вітчизняній педагогічній науці, в основі сучасних освітніх процесів має бути закладений евристичний навчальний діалог, як першоджерело та компонент інноваційного навчання, котрий перетворює учіння в пізнавально-творчий процес.

Праксеологічну підготовку майбутніх учителів у вищих навчальних закладах України та Польщі досліджувала О. Янкович [8]. Авторка стверджує, що в обох державах відбуваються процеси реформ, які зумовлюють необхідність праксеологійної підготовки майбутніх учителів – фахівців, здатних ефективно організовувати свою професійну діяльність, спрямовувати учнів на досягнення успіху.

Дослідниця, проаналізувавши наукові розвідки польських учених, виділила провідні компетенції майбутнього вчителя:

- праксеологічні, які реалізовуються у плануванні, організації, оцінюванні освітніх процесів;
- комунікативні, які проявляються в доцільності використання мовленнєвих конструкцій;
- взаємодії, які полягають в ефективності соціальної поведінки;
- креативні, необхідні для інноваційної діяльності;

- інформативні, що передбачають використання новітніх інформаційних джерел;
- моральні, можливість поглибленої моральної рефлексії [8, с. 30].

Авторка також зосереджує увагу на навчанні впродовж життя – пошуку та засвоєнню нових знань, набутті нових вмінь та навичок, що є ключовою компетенцією вчителя-професіонала. Окрім уміння вчитися, для досягнення успіху важливими є ініціативність та підприємливість. Мова йде про вміння генерувати нові ідеї, втілення їх в життя з метою підвищення власного соціального статусу та добробуту.

О. Янкович переконливо стверджує, що в становленні особистості важливу роль відіграє успіх. Завдання школи полягає в забезпеченні умов для формування успіху – реалізації учнівських здібностей. Якщо дитина стає успішною в школі, у неї є всі шанси стати успішною в дорослому житті [8, с. 33].

Висновки і перспективи подальших розробок. Підсумовуючи дослідження провідних науковців можна констатувати, що інтеграція вітчизняного освітнього простору у європейський сприяє підвищенню якості освіти, універсальності підготовки студента, студентоцентрованому навчанні, реалізації здобувача освіти в професійній діяльності, розумінню значення освіти у забезпеченні розвитку людства.

Використання зарубіжного досвіду в освітній практиці дозволить уникнути застарілих підходів у навчанні, дасть можливість визначити оптимальні шляхи формування особистості майбутнього педагога, ефективніше застосовувати набутий досвід оцінювання знань студентів. Всі ці фактори стали актуальними від моменту підписання Болонської декларації в Україні, згідно з якою серед основних завдань є технічна, технологічна та організаційна модернізація освітнього процесу.

Для сучасного закладу вищої освіти актуальною залишається потреба у високопрофесійному педагогічному складі – спеціалістах, які є мобільними та

активними, розуміють своє призначення, готові до змін, вдосконалення своїх знань, умінь та навичок.

Отже, значну увагу слід приділяти питанням підготовки вчителів, розвитку їх пізнавальної активності, креативності, мобільності, проблемам педагогічної діяльності, самоосвіті та безперервній освіті. Серед сучасних тенденцій розвитку освітньої галузі в пріоритеті залишається професіоналізм педагогів, від якого залежить ефективне функціонування навчального процесу.

Зазначимо, що серед методів навчання, які спрямовані на активізацію пізнавальної діяльності здобувачів освіти, ефективними є: метод проєктів, метод запитань, квест-технології, інтелект-карти, кейс-технології, контекстне навчання, дослідницькі методи, евристичні методи. Оскільки в процесі проведення традиційного уроку мало часу відводиться на активну пізнавальну діяльність, в учнів спостерігається низький розвиток самостійного мислення, стереотипне мислення, боязнь виходити за межі правил задля пошуку нестандартного вирішення проблеми. Щоб уникнути негативних наслідків, в освітньому процесі важливо застосовувати й такі методи, які б стимулювали до пошуку нових ідей, нестандартних вирішень проблем.

Однак зазначимо, що незважаючи на значні здобутки, інноваційні підходи та сучасні освітні методики світової педагогіки, все ж таки необхідно опиратися на здобутки вітчизняних науковців, на досягнення і традиції української вищої школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голобородько Є. П. Актуальність компаративістики у сфері сучасної освіти / Є. П. Голобородько // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2017. – С. 21 – 24.
2. Горпініч Т. І. Розвиток творчих здібностей студентів медичного профілю в університетах Великої Британії та США / Тетяна Горпініч // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного

університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. – 2015. – № 3. – 168 с.
3. Крівшенко Л. Дослідження евристичного навчального діалогу в зарубіжній та вітчизняній педагогічній науці / Ліна Крівшенко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. – 2017. – № 3. – 215 с.
4. Хуторский А. В. Современная дидактика : учеб. [для вузов] / А. В. Хуторский. – Питер, 2001. – С. 368 – 395.
5. Хайруллин И. Т. Сравнительная педагогика: Краткий конспект лекций / И. Т. Хайруллин,; Каз. федер. ун-т. – Казань, 2013. – 118 с.
6. Чепіль М. М. Педагогічні технології: навч. посіб. / М. М. Чепіль, Н. З. Дудник. – К.: Академвидав, 2012. – 224 с.
7. Чепіль М. Вища школа та Болонський процес : [навч. посібник для студентів ВНЗ] / Марія Чепіль, Ореста Карпенко, Леся Терлецька. – Дрогобич: Ред.-вид. відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2013. – 196 с.
8. Янкович О. Праксеологічна підготовка майбутніх учителів у вищих навчальних закладах України та Польщі / Олександра Янкович // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. – 2017. – № 3. – 215 с.
9. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник / За редакцією В. Г. Кременя. Авторський колектив: М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубінко, І. І. Бабин. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 384 с.
10. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремінь. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
11. Болонська конвенція. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0

%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F

REFERENCES

1. Holoborodko Ye. P. (2017). Aktualnist komparatyvistyky u sferi suchasnoi osvity [The relevance of comparative studies in the field of modern education] / Ye. P. Holoborodko // Vyvchaiemo ukrainsku movu ta literaturu – Studying the Ukrainian language and literature, 21 – 24. [in Ukrainian]
2. Horpinich T. I. (2015). Rozvytok tvorchykh zdibnostei studentiv medychnoho profiliu v universytetakh Velykoi Brytanii ta SShA [Development of creative abilities of medical students in universities of Great Britain and the USA] / T. I. Horpinich // Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seriia: Pedahohika – Scientific Journal of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. Range: Pedagogy, 3, 168. [in Ukrainian]
3. Krivshenko L. (2017). Doslidzhennia evrystychnoho navchalnoho dialohu v zarubizhnii ta vitchyznianii pedahohichnii nautsi [Research of heuristic educational dialogue in foreign and domestic pedagogical science] / Lina Krivshenko // Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seriia: Pedahohika – Scientific Journal of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. Range: Pedagogy, 3, 215. [in Ukrainian]
4. Khutorskyi A. V. (2001). Sovremennaia dydaktyka : ucheb. [dlia vuzov] [Modern didactics: textbook [for universities]], Pyter, 368 – 395. [in Russian]
5. Khairullyn Y. T. (2013). Sravnytelnaia pedahohyka: Kratkyi konspekt lektsyi [Comparative Pedagogy: Brief Lecture Notes] / Y. T. Khairullyn,; Kaz. feder. un-t., Kazan, 118. [in Russian]
6. Chepil M. M. (2012). Pedahohichni tekhnolohii: navch. posib. [Pedagogical technologies: textbook] / M. M. Chepil, N. Z. Dudnyk., K.: Akademvydav – Academpublished, 224. [in Ukrainian]

7. Chepil M. (2013). Vyshcha shkola ta Bolonskyi protses : [navch. posibnyk dlia studentiv VNZ] [Higher School and the Bologna Process: [ed. manual for university students]] / Mariia Chepil, Oresta Karpenko, Lesia Terletska. – Drohobych : Red.-vyd. viddil Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka, 196. [in Ukrainian]
8. Iankovych O. (2017). Prakseolohichna pidhotovka maibutnikh uchyteliv u vyshchykh navchalnykh zakladakh Ukrainy ta Polshchi [Practical training of future teachers in higher educational institutions of Ukraine and Poland] / Oleksandra Yankovych // Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seriia: Pedahohika – Scientific Journal of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. Range: Pedagogy, 3, 215. [in Ukrainian]
9. (2004). Vyshcha osvita Ukrainy i Bolonskyi protses: Navchalnyi posibnyk [Higher Education in Ukraine and the Bologna Process: A Textbook] / Zaredaktsiieiu V. H. Kremenia. Avtorskyi kolektyv: M. F. Stepko, Ya. Ya. Boliubash, V. D. Shynkaruk, V. V. Hrubinko, I. I. Babyn. – Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan – Textbook – Bogdan, 384. [in Ukrainian]
10. (2008). Entsyklopediia osvity [Encyclopedia of Education] / Akad. ped. nauk Ukrainy; holovnyi red.. V. H. Kremin. – K.: Yurinkom Inter – Jurinkom Inter, 1040. [in Ukrainian]
11. Bolonska konventsiia [Bologna Convention]. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F